

Designing a Mujahidaneh Model According to Value-Based Ecosystem of the Islamic Republic of Iran's Governance System

Mahdi Abdolhamid*

Assistant Professor, Department of Management and Philosophy of Science and Technology, Faculty of Engineering Progress, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Mohammad Abdolhosseinzadeh

PhD Student of Public Administration, Decision Making & Public Policy, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.

Received: 16/07/2021

Accepted: 19/11/2021

Abstract:

Governance models express the foundation, approach, method and tools of governing the society in line to the specified goals. Accordingly, each government, based on the accepted value system, have its own governance model. The present study seeks to provide an indigenous model of governance appropriate to the system of the Islamic Republic of Iran, a model which could coined as jihadi governance according to Ayatollah Khamenei's thinking. In order to unveiling the model of Mujahidaneh governance, the researchers first identifies and categorizes the main and secondary themes by referring to the research source, Ayatollah Khamenei's speeches, employing thematic analysis methodology and then, In the validation stage of the research results, multiple methods such as constant comparison and external audit have been used. It should be noted that the external audit procedures in the form of fuzzy Delphi method has been referred to experts and their comments have been taken. The results of the research in the form of a model for Mujahidaneh governance in the form of 147 basic themes, 10 organizing themes, and two global themes of jihadi government, jihadi policies, as well as a trust-based relation between the components of the governance model including private sector, NGOs, military, etc., presented. This model is based on the cooperative and mutual cooperation between all components.

Keywords: Governance, Government, Mujahidaneh Governance, Value-Based System, Islamic Republic of Iran.

Corresponding Author, Email: mahdi_abdolhamid@iust.ac.ir

Original Article

DOI: 10.22034/jipas.2022.295454.1200

Print ISSN: 2676-6256

Online ISSN: 2676-606X

ارائه الگوی حکمرانی مجاهدانه مبتنی بر زیست‌بوم ارزشی و ملی نظام جمهوری اسلامی ایران

مهدی عبدالحمید*

استادیار گروه مدیریت و فلسفه علم و فناوری، دانشکده مهندسی پیشرفت، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

محمد عبدالحسین زاده

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، گرایش تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری، دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۲۸

دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۵

چکیده: الگوی حکمرانی بیان‌کننده بنیان، رویکرد، روش و ابزارهای اداره جامعه در جهت اهداف مشخص شده است. بر این مبنا هر حکومتی بر اساس نظام ارزشی پذیرفته شده باید الگوی حکمرانی مختص به خود را داشته باشد. پژوهش حاضر درصدد ارائه الگوی بومی حکمرانی متناسب با نظام جمهوری اسلامی ایران است؛ الگویی که می‌توان آن را در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، حکمرانی مجاهدانه [جهادی] نام‌گذاری کرد. پژوهشگران، به منظور رونمایی از الگوی حکمرانی مجاهدانه در ابتدا و در مراحل داده‌یابی و داده‌کاوی با مراجعه به منبع پژوهش (بیانات آیت‌الله خامنه‌ای) از طریق کاربست روش تحلیل مضمون، مضامین اصلی و فرعی را شناسایی و دسته‌بندی کرده و پس از آن، در مرحله اعتباریابی نتایج پژوهش از روش‌های متعدد و چندگانه‌ای همچون مقایسه مستمر و ممیزی بیرونی استفاده کرده‌اند. در روش ممیزی بیرونی در قالب روش دلفی فازی به خبرگان رجوع شده و نظرهای آن‌ها گرفته شده است. نتایج پژوهش در زمینه الگوی حکمرانی مجاهدانه و در قالب ۱۴۷ مضمون پایه، ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده و ۲ مضمون فراگیر دولت جهادی، خط‌مشی‌های جهادی، همچنین رابطه مبتنی بر اعتماد بین اجزای الگوی حکمرانی (اعم از بخش خصوصی، سازمان‌های مردم‌نهاد، نیروهای نظامی و ...) و در قالب همکاری‌های متقابل ارائه شده است.

واژگان کلیدی: حکمرانی، حکومت، حکمرانی مجاهدانه، نظام ارزشی، جمهوری اسلامی ایران.

* نویسنده مسئول: mahdi_abdolhamid@iust.ac.ir

نوع مقاله: پژوهشی

DOI: 10.22034/jipas.2022.295454.1200

شاپا چاپی: ۶۲۵۶-۲۶۷۶

شاپا الکترونیک: ۲۶۷۶-۶۰۶X

مقدمه

نظام جمهوری اسلامی ایران قصد آن دارد که الگوی پیشرفت منحصر به فرد و فارغ از الگوهای معمول توسعه را بنیان گذاری کند و یکی از الزام‌های مهم در این راستا ارائه الگوی حکمرانی بومی مبتنی بر اقتضای ارزشی و ملی است. وجود الگوی حکمرانی بومی از یک سو، نقش یاری-کننده را برای قضاوت و داوری مردم نسبت به حکومت بر عهده می‌گیرد و از سوی دیگر، علمی برافراشته در برابر دیدگان حاکمان و دولتمردان را به دوش می‌کشد تا مدل و شیوه حکمرانی گم نشود (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۰). به دیگر سخن، نظام جمهوری اسلامی ایران در برابر هجوم جمال زرانود قارونی، جلال زورمدار فرعون و تزویر سامری تمدن غرب، رویکرد فوق‌فعال^۱ را برگزیده است و شیوه حکمرانی بومی خود را در میانه جنگل تئوری‌های غربی برای دستیابی به پیشرفت طلب می‌کند (Pourezzat, Mollae & Firouzabadi, 2008).

از این رو پژوهشگر، در این پژوهش با اتخاذ رویکرد فوق‌فعال ضمن بررسی الگوها، مدل‌ها و شاخص‌های حکمرانی، بازاندیشی در مختصات حکمرانی متناسب با زیست‌بوم جمهوری اسلامی ایران را به منظور راهبری پیشرفت نظام جمهوری اسلامی ایران در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای بررسی می‌کند. بر این اساس، پژوهش حاضر با سؤال از چیستی مختصات حکمرانی مطلوب در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای آغاز می‌شود. مسئله پژوهش حاضر با نظر به ماهیت خاص و منحصر به فرد نظام جمهوری اسلامی ایران ضرورت پیدا می‌کند در غیر این صورت فارغ از قید زمان و با نسبتی بیشتر، فارغ از مکان، شاید ضرورتی برای انجام آن وجود نداشته باشد. رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید:

«جمهوری اسلامی حقیقت واحدی است که براساس اصول و مبانی اسلام ساختی جدید از نظام سیاسی و اجتماعی را تشکیل می‌دهد. بنابراین، شاخص‌های نظام اسلامی با شاخص‌های جهانی متفاوت است و شاخص‌های جهانی نمی‌تواند ملاک و معیار نظام اسلامی باشد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۶). به عبارت دیگر، نظام جمهوری اسلامی ایران و حکمرانی آن را باید با شاخص‌هایی بومی و نه شاخص‌های وارداتی سنجید.

ضرورت پژوهش حاضر از آنجا ناشی می‌شود که نظام جمهوری اسلامی ایران پیشرفت را به شکلی نمی‌خواهد که غرب دنبال کرد و به جلو رفت (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲). در منطق اسلام، پیشرفت متفاوت از تمدن مادی غرب است؛ پیشرفت در غرب ماهیتی یک‌بعدی دارد در حالی که پیشرفت در اسلام چندبعدی است. ضرورت پژوهش حاضر از آنجا نشأت می‌گیرد که هدف نظام

1. Proactive reaction

حاضر تمدن‌سازی است و نه دستیابی به پیشرفت‌هایی صوری، سطحی با بنیان‌های سست و متزلزل و ساخت نرم‌افزاری تمدن‌سازی را بر ساخت سخت‌افزاری آن مرجح می‌داند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۱). این همه الزام برای شاخص‌های پیشرفت، ناظر به چگونگی و ابزارهای پیشرفت نیز می‌شود؛ یکی از این الزام‌ها مدیریت و راهبری پیشرفت است که در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای «مدیریت جهادی» نام دارد. رهبر معظم انقلاب با اشاره به فاصله روزافزون علمی دنیای غرب با کشورهای شرقی و آسیایی برآورد که: پُر کردن این شکاف و فاصله علمی نیازمند حرکتی جهادی است (مؤسسه فرهنگی ایمان جهادی، ۱۳۹۳). این پژوهش با فراتر رفتن از مفهوم مدیریت جهادی درصدد تبیین ابعاد حکمرانی مجاهدانه در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان الگویی بومی و ارزشی برای اداره و راهبری نظام جمهوری اسلامی ایران است. بر این مبنا نظام جمهوری اسلامی باید ساخت جدیدی از حکمرانی و مدیریت متناسب با اقتضات و آرمان‌های خویش را بنیان‌گذاری کند.

مبانی نظری پژوهش

در این بخش مفهوم‌شناسی مختصری از حکمرانی ارائه می‌شود و الگوها و رویکردهای موجود در عرصه حکمرانی بررسی می‌شوند.

مفهوم‌شناسی حکمرانی

حکمرانی، مفهوم پیچیده، سیال، دارنده ابعاد، گسترده و چالش‌برانگیزی است که توجه طیف‌های گوناگونی از پژوهشگران و سیاستمداران را در دهه‌های اخیر، به خود جلب کرده است. تعریف‌های متعددی از حکمرانی از منظرهای متنوع را متخصصان حوزه‌های علوم سیاسی، خط‌مشی‌گذاری عمومی، اداره امور عمومی، جامعه‌شناسی، مدیریت، اقتصاد و ... ارائه کرده‌اند. به‌عقیده جسوپ، حکمرانی یک واژه فازی است که می‌تواند تقریباً برای هر چیزی به‌کار برود ولی هیچ چیزی را تبیین و توصیف نکند (Jessop, 2002). در یک نگاه کلان و مفهومی، حکمرانی معنی هدایت، راهبری و جهت‌دهی جامعه به سمت اهداف و ارزش‌های پذیرفته شده است که لازمه آن ارائه نظام، رویکرد، شیوه و ابزار برای هدایت و مدیریت جوامع بشری است (Bevir, 2007).

«حکمرانی کردن»^۱ در لغت، به معنای هدایت کردن^۲، راهنمایی کردن^۳، قاعده‌گذاری کردن^۴ یا سکان‌داری کردن^۵ است (Laurence & Lynn, 2010).

پیترز و پیپر بیان می‌کنند که تا پیش از اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی، لغت حکمرانی در ادبیات علمی پرتکرار نبوده است. پیش‌تر مفهوم حکمرانی با مفاهیمی چون sovereignty^۶ و dominance^۷ آمیخته بوده است ولی بعد از دهه ۱۹۸۰ میلادی، و با ظهور عبارت governance در ادبیات نه تنها این مفهوم کالبدی تازه برای بروز پیدا کرد، بلکه روح و جانس نیز با تغییرهای - بنیادین مواجه شد (Peters & Pierre, 2016; Fukuyama, 2013). اوایل دهه ۱۹۹۰، حکمرانی معنی جدیدی پیدا کرد و به نوعی از ارائه خدمات عمومی اطلاق شد که فراتر از اداره دولت است. به موجب این معنای حکمرانی، پاسخ‌گویی در قبال منافع جمعی علاوه بر دولت و بخش خصوصی بر عهده نهادهای جامعه مدنی مانند سازمان‌های غیر دولتی - غیر انتفاعی یا دیگر کنشگران فعال جامعه است (Laurence & Lynn, 2010). در آغاز قرن ۲۱، محور مباحث حکمرانی عمدتاً متمرکز بر موضوع پایداری بلندمدت حکمرانی و مشروعیت بوده است (Peters & Pierre, 2016).

میولمن در یک تعریف می‌گوید: «حکمرانی، کلیت تعاملات است که حکومت، دیگر تشکیلات عمومی، بخش خصوصی و جامعه مدنی در طی این تعاملات با یکدیگر مشارکت می‌کنند و برای حل مسائل اجتماعی یا خلق فرصت‌های اجتماعی هدف‌گذاری می‌کنند» (Meuleman, 2008). در یک تعریف دیگر، حکمرانی به معنای فرآیندی پیچیده، غیر متمرکز، سیال و احتمالاً بی‌نظم است که بازیگران مختلف عمومی و خصوصی در موقعیت‌های رسمی و غیر رسمی مرتبط با نهادسازی و نهادزدایی در آن فعالیت می‌کنند (Sørensen & Torfing, 2018: 350-359). کافمن در یک تعریف مبنایی بیان می‌کند که حکمرانی سنت‌ها و نهادهایی هستند که به وسیله آن‌ها قدرت در یک کشور برای تحقق منفعت و خیر مشترک اعمال می‌شود (Kaufmann, 2005). استوکر نیز در یک مقاله به همین مفاهیم اشاره کرده و پنج معنی مربوط به حکمرانی را بررسی کرده است که عبارتند از (Stoker, 2018):

1. Govern
2. Direct
3. Guide
4. Rule
5. Steer

۶. Sovereignty: به معنی فرمانروایی، قدرت، سلطه، پادشاهی، حق حاکمیت، اقتدار و خسروی است.

۷. dominance: به معنی سلطه، غلبه و نفوذ است.

۱. حکمرانی مجموعه‌ای از مؤسسه‌ها و بازیگران هستند که شامل دولت و فراتر از دولت می‌شوند.
 ۲. حکمرانی ابعاد و دامنه مسئولیت‌ها برای حل مسائل اجتماعی و اقتصادی را مشخص می‌کند.
 ۳. حکمرانی روابط قدرت میان نهادهای درگیر در اقدام جمعی را مشخص می‌کند.
 ۴. حکمرانی مشخص‌کننده شبکه‌های خودگردان و خودتنظیم‌گر میان بازیگران است.
 ۵. حکمرانی تعیین‌کننده و فعال‌کننده ظرفیت‌های غیر دولتی با استفاده از ابزارها و تکنیک‌های جدید هدایت و سکان‌داری است.
- حکمرانی و نظام حکمرانی کاملاً ارزش‌اندود^۱ است و وابستگی کامل به نظام ارزشی و بومی پذیرفته شده دارد. بر این اساس مهم‌ترین دغدغه حکمرانی یافتن پاسخی برای این سؤال است که چگونه ارزش‌ها، هنجارها و اصول مشخص، نظام‌های حکمرانی و رویکردهای متفاوت به حکومت‌داری را پی‌ریزی و پشتیبانی می‌کنند (Kooiman & Jentoft, 2009:818-836). به این معنا که چگونه مبتنی بر ارزش‌ها و اصول می‌توان نظام‌ها، الگوها و ابزارهای حکمرانی را توسعه داد و مسائل حکمرانی سطوح مختلف جامعه را مرتفع کرد (Pierre & Peters, 2020). با توجه تعاریفی که ارائه شد در جمع‌بندی می‌توان بیان کرد که حکمرانی تأکید خاص بر تناسب با اصول و ارزش‌ها، تسهیم اقتدار، تمرکززدایی از قدرت، مشارکت بازیگران و ذی‌نفعان، کاهش نقش مستقیم دولت، سازوکارهای هدایت و سکان‌داری دارد.

رویکردهای حکمرانی

رویکردهای حکمرانی، یکی از مباحث مهم در ادبیات علمی حوزه حکمرانی است. پژوهش‌ها و مقاله‌های متعددی تلاش کرده‌اند که با نظم‌بخشی به الگوها و رویکردهای موجود حکمرانی یک دسته‌بندی و گونه‌شناسی منطقی و جامع ارائه دهند. مثلاً رودز در مقاله خودش شش گونه مختلف حکمرانی (Rhodes, 1996:652-667)، کومان ده‌گونه حکمرانی (Kooiman, 1999) و پولیت و هیوپ (Pollitt & Hupe, 2011) دوازده‌گونه مختلف حکمرانی را معرفی کرده‌اند. دولت‌های مختلف براساس ارزش‌های پذیرفته شده و اقتضائات ملی گونه‌های مختلف حکمرانی را برای اداره سرزمین انتخاب می‌کنند. مارک کانسیدین^۲ و همکارانش چهار روش حکمرانی مشترک را در دولت‌های لیبرال دموکرات مدرن شناسایی کرده‌اند که شامل حکمرانی

1. Value-based
2. Mark Considine

قانون، حکمرانی شرکتی، حکمرانی بازاری و حکمرانی شبکه‌ای می‌شود که در جدول ۱ نشان داده شده است (Howlett, 2011).

جدول ۱. رویکردهای حکمرانی و مشخصه‌های آن‌ها

رویکرد حکمرانی	تمرکز اصلی در اقدام-های حکمرانی	شکل کنترل و ارتباط دولت	هدف کلی حکمرانی	سازوکار ارائه خدمات اساسی
حکمرانی قانون مدار (حقوقی)	تطابق با قانون، ترویج قانون و نظم در روابط اجتماعی	قانون گذاری، حقوق و اداره	مشروعیت - توافق داوطلبانه	قانون گذاری - مالکیت، مدنی و بشر
حکمرانی شرکتی	مدیریت، سازماندهی کلان بازیگران اجتماعی	برنامه‌ها و نقشه‌ها	کنترل و تعدیل نرخ‌های اقتصادی اجتماعی	تعیین اهداف - عملیاتی، عینی، سوبسید و گرنت
حکمرانی بازاری	رقابت، ترویج شرکت-های کوچک و متوسط	قرارداد و تنظیم‌گری	کنترل و بهره‌وری منابع و هزینه	تنظیم‌گری قیمت‌ها از طریق کنترل عرضه، تقاضا و آثار جانبی
حکمرانی شبکه‌ای	ارتباطات، ارتقای فعالیت‌های بین سازمانی بازیگران	همکاری مبتنی بر اعتماد	پذیرفتن اختلاف‌نظرها و خودسازماندهی بازیگران اجتماعی	شبکه‌های سازمان‌های دولتی و غیر دولتی

جسوپ نیز در پژوهشی چهار سبک حکمرانی را با عنوان حکمرانی بازاری، حکمرانی سلسله مراتبی، حکمرانی شبکه‌ای و حکمرانی مبتنی بر اتحاد و همبستگی معرفی می‌کند. جسوپ در تشریح حکمرانی مبتنی بر اتحاد و همبستگی بیان می‌کند که مثال نوعی این مدل حکمرانی عشق و محبت است که حاکم و محکوم مثل رابطه عاشق و معشوق در همدیگر فانی می‌شوند (Jessop, 2002:33-58). نکته مهم این است که هیچ‌گاه این گونه‌های حکمرانی به صورت عنصری واحد در عالم واقع حاضر نیستند، بلکه همیشه ترکیبی از آن‌ها تحقق واقعی دارد. این ترکیب ممکن است گونه جدید ترکیبی ترتیب داده باشد یا ممکن است جمع بین دو یا چند گونه حکمرانی باشد (Meuleman, Louis, 2008).

حکمرانی تعاملی^۱، یکی از رویکردهای نوین حکمرانی است. حکمرانی تعاملی، محملی برای

1. Interactive Governance

حل مسائل اجتماعی و خلق فرصت‌های اجتماعی و مراقبت از تمام نهادهایی است که منجر به این تعامل‌ها می‌شوند (Kooiman & Jentoft, 2009:818-836). اگرچه به اشکال مختلفی برای تعامل بازیگران در حکمرانی تعاملی می‌توان توجه کرد ولی در اینجا بر تعامل دولت و شهروندان تمرکز بیشتری شده است. بر این اساس حکمرانی تعاملی با مفاهیمی چون تعامل مدنی، مشارکت ذی‌نفعان، خودسازمان‌دهی و ابتکارهای مدنی سروکار دارد (Edelenbos & Meerkerk, 2016).

رویکردهای مختلف حکمرانی هر یک در شرایط و زمینه‌های خاص کارآمد و اثرگذار هستند و نمی‌توانند به صورت تقلیدی و کپی‌برداری استفاده شوند (Rhodes, 2007). مثلاً حکمرانی بازاری در شرایطی استفاده می‌شود که نظام سیاسی و نظام حقوقی مبتنی بر ارزش‌های لیبرال دموکراسی باشد و در محیط‌هایی استفاده از آن کارآمد نیست که این ارزش‌ها وجود ندارند و حتی باعث بروز کژکار، فساد و شکست خطمشی می‌شود.

در این بخش، مشخص شد که الگوها و گونه‌های مختلف حکمرانی ارائه شده‌اند که عمدتاً آن‌ها را می‌توان در چهار دسته حکمرانی بازاری، قانونی، شرکتی و شبکه‌ای دسته‌بندی کرد. در یک نگاه کلان و جامع همه این الگوها برانگیخته از مبانی تفکری غربی است و در آن نظام اندیشه‌ای، رشد و گسترش پیدا کرده است. جمهوری اسلامی ایران بنا بر تصریح رهبران سیاسی خود دارای نظام ارزشی خاص مبتنی بر اسلام ناب محمدی است و در برخی مواقع با مبانی تفکر اندیشه‌ای غرب تعارض و تضاد بنیادین دارد بنابراین، نمی‌تواند الگوهای موجود در آن کشورها را به عنوان الگوی حکمرانی بومی بپذیرد. در ادامه نقد پارادایم فعلی حکمرانی و ضرورت استخراج رویکرد حکمرانی بومی بیان می‌شوند.

نقد پارادایم معمول حکمرانی

آن‌هنگام که پوزیتیویست‌ها بر طبل جدایی واقعیت^۱ از ارزش^۲ کوبیدند و علم ارزش‌مدار^۳ را مردود دانسته و از محیط‌های علمی دانشگاهی بیرون راندند کم‌تر کسی تصور می‌کرد که پارادایمی در علم اقتصاد و مدیریت شکل بگیرد که به‌طور صریح از واژگان ارزشی «خوب» یا «بد» استفاده کند (دباغ و نفری، ۱۳۸۸). توضیح اینکه نظام جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت دینی و ارزشی خود بارها به امکان و مطلوبیت بهره‌گیری از رویکرد دینی در علم و روش‌های حکمرانی

1. Fact
2. Value
3. Value laden

اشاره داشته است؛ «مبانی معرفتی در نوع پیشرفت مطلوب یا نامطلوب تأثیر دارد. هر جامعه و هر ملت مبانی معرفتی، مبانی فلسفی و مبانی اخلاقی‌ای دارد که آن مبانی تعیین‌کننده است و به ما می‌گوید چه نوع پیشرفتی مطلوب است، چه نوع پیشرفتی نامطلوب است ... مبانی معرفتی ما می‌گوید این پیشرفت مشروع است یا نامشروع، مطلوب است یا نامطلوب، عادلانه است یا غیر عادلانه» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۸). به عبارت دیگر مبانی‌ای تعیین‌کننده سبک حکمرانی خوب و بد است که از نوع ارزش است و بدیهی خواهد بود که در صورت تفاوت در مبانی، تفاوت در الگوی پیشرفت و حکمرانی نیز لازم است.

این در حالی است که حکمرانان غربی و نظریه‌پردازان علم‌زده آن‌ها، یکی از پیش‌فرض‌های خود را در نظریه‌پردازی، فراغت از ارزش معرفتی می‌کردند و می‌کنند ولی در واقعیت به ادعای خود عمل نمی‌کنند. برای فهم این ادعا توجه شود که جایگاه شاخص و شاخص‌گذاری در جهان کنونی بسیار مهم است به گونه‌ای که از شاخص‌گذاری به عنوان ریل‌گذاری برای حرکت قطار توسعه و پیشرفت کشورها تعبیر می‌شود. این مهم به گونه‌ای است که اغلب موارد کشورهای استعماری به صورت القایی شاخص‌گذاری کرده و کشورهای دیگر را در حالت اضطرار قرار می‌دهند. به عبارت دیگر وضع به گونه‌ای رقم می‌خورد که با القائاتی که از سوی این کشورها صورت می‌گیرد کشورهای دیگر، هیچ حق انتخابی جز گزینه راه توسعه کشورهای استعمارگر نخواهند داشت و در عمل، اختیاری برای تعیین مسیر و چگونگی حکمرانی نداشته و همواره در زمین آن‌ها بازی خواهند کرد.

شواهد متعددی را می‌توان از این رویکرد القایی کشورهای استعماری مثال زد. مثلاً؛ شاخص‌گذاری‌ای که بر خلاف ادعایشان مبتنی بر جدایی ارزش از واقعیت به منظور تمایز بین خوبی و بدی حکمرانی ارائه داده و در ادبیات علمی القاء کرده‌اند. بر مبنای این ادبیات و شاخص‌های آن، در بررسی بیش از ۸۰ کشور، شاخص‌ها به صورت کمی و کیفی ارزیابی شده‌اند. کشورهایی که امتیاز آن‌ها بر مبنای این شاخص‌ها در فاصله ۵۰ تا ۱۰۰ قرار گرفته است در گروه کشورهایی با «حکمرانی خوب» (عمدتاً کشورهای اروپایی و امریکا شمالی)، در فاصله ۴۰ تا ۵۰ با حکمرانی متوسط (عمدتاً کشورهای آسیایی) و کشورهای که در فاصله ۳۰ تا ۴۰ قرار گرفته‌اند با حکمرانی ضعیف (عمدتاً کشورهای آفریقایی) ارزیابی و اعلام نتیجه شده‌اند. برای ایران، امتیاز ۲۴ و رتبه ۷۲ در نظر گرفته شده است (میدری، ۱۳۸۳).

البته اگر با اغماض کم‌تری به تمدن غرب و ریل‌گذاری آن دقت شود به این نتیجه می‌توان رسید که گویا غرب در استفاده از واژگان نیز نیتی مغرضانه داشته و در برخی مواقع روش‌های خوب را به عنوان روش‌های بد و روش‌های بد را به عنوان روش‌های خوب معرفی می‌کند تا باعث

گمراهی کشورهای در حال توسعه شوند. این خود جای سؤال است که به‌واقع چرا کشورهای توسعه‌یافته و سازمان‌های سیاست‌گذار در توسعه بین‌الملل مٌصِر به قانع کردن کشورهای در حال توسعه برای اتخاذ مجموعه‌ای از «خط‌مشی‌های خوب»^۱ و «نهادهای خوب»^۲ به‌منظور پیش‌برد توسعه اقتصادی‌شان هستند. این در حالی است که شواهد نشان از آن دارد که خود کشورهای توسعه‌یافته در مسیر توسعه‌شان و در شرایط مشابه کشورهای در حال توسعه از این سیاست‌ها و نهادهای به اصطلاح خوب امروزی استفاده‌ای نکرده‌اند. واقعیت‌های تاریخی نشان از این دارند که به اعتقاد برخی از صاحب‌نظران کشورهای توسعه‌یافته سعی بر آن دارند که برای کشورهای در حال توسعه، استفاده از روش‌هایی را پرهزینه کنند که زمانی خود برای توسعه کشورشان استفاده می‌کردند و بر این اساس اقدام به تأسیس نهادهای بین‌المللی نظیر سازمان تجارت جهانی کردند تا در پشت وجهه بین‌المللی این سازمان‌ها، سیاست‌ها و شاخص‌های به‌ظاهر خوب را به کشورهای دیگر تحمیل کنند. به‌عبارت دیگر کشورهای توسعه‌یافته خود از نردبانی بالا رفته‌اند و اکنون این نردبان را واژگون کرده^۳ و اسم آن را بد گذاشته‌اند (Chang, 2003).

بر این اساس، لزوم بازاندیشی در شاخص‌های حکمرانی مطلوب مبتنی بر الگوی عقلانیت اسلامی بیش از پیش احساس می‌شود. در این پژوهش از طریق استخدام روش تحلیل مضمون و با بهره‌گیری از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای سعی شده است تا جوانب حکمرانی مجاهدانه از منظر ایشان تبیین شود.

حکمرانی مجاهدانه، تعبیری است که بر محور دو مفهوم «جهاد» و «حکمرانی» شکل گرفته است و البته باید توجه کرد که پژوهش‌های درخور و چشم‌گیری درباره مدیریت جهادی انجام شده است (چهاردولی و هرمزی‌زاده، ۱۳۹۸؛ جلیلیان، ۱۳۹۹؛ جاجرمی‌زاده، حسینیان و امیری طیبی، ۱۳۹۷)، اما درباره حکمرانی مجاهدانه یا جهادی پژوهش‌های مرتبط اندکی به‌دست آمد. با بررسی پیشینه پژوهش در این حوزه می‌توان دو اثر علمی که نزدیکی و شباهت موضوعی با پژوهش حاضر دارند را ملاک قرار داد و با بررسی آن‌ها نوآوری پژوهش حاضر را تشریح کرد. حسین‌پور و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «مؤلفه‌های تدوین خط‌مشی‌های عمومی در دولت اسلامی با رویکرد تمدن‌سازی نوین اسلامی (با محوریت بیانات مقام معظم رهبری)» با تحلیل محتوای سخنان ایشان به این نتیجه رسیدند که خط‌مشی‌های عمومی باید به‌گونه‌ای تدوین شوند که در آن به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، منافع و مصلحت عامه مردم، عوامل تعیین‌کننده حد و مرزها، انعطاف و آینده‌نگری، اخلاق‌مداری، شفافیت، قابلیت انطباق، قابل فهم

1. Good policies
2. Good institutions
3. Kicking away the ladder

بودن و مسائل عموم مردم توجه شود تا با گذار از دولت اسلامی زمینه ایجاد تمدن نوین اسلامی محقق شود (حسین پور و همکاران، ۱۳۹۹). حسینی و همکاران (۱۳۹۶) نیز در پژوهشی با عنوان «مفهوم‌پردازی ظرفیت خطامشی عمومی انقلاب اسلامی ایران در اندیشه مقام معظم رهبری» با استفاده از روش تحلیل داده‌بنیاد مؤلفه‌های بومی موضوع ظرفیت خطامشی را برای کشور استخراج کردند. آن‌ها مؤلفه‌های ظرفیت خطامشی عمومی انقلاب اسلامی را در دو بعد دسته‌بندی کردند: ۱- ساخت حقیقی ایمان به خدا و کفر به طاغوت ۲- بعد ساختار حقوقی سازوکارها و کارگزارها. باتوجه به این پیشینه، نوآوری پژوهش حاضر در این است که اولاً فراتر از دولت و خطامشی عمومی، موضوع حکمرانی در جمهوری اسلامی و ارائه یک رویکرد جدید را مدنظر قرار داده است و ثانیاً تلاش شده است یک رویکرد حکمرانی براساس تجربه زیسته جمهوری اسلامی ایران در ۴۰ سال گذشته، براساس نظرهای مقام معظم رهبری ارائه دهد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، از این حیث که درصدد توسعه دانش کاربردی در زمینه مدیریت جهادی است در زمره پژوهش‌های توسعه‌ای قرار می‌گیرد. در تعریف روش گفته شده است: چگونگی کاربردی ابزارهای پژوهش در کسب معرفت از منابع معرفت (خسروپناه، ۱۳۹۴)؛ بر این اساس، پس از تعیین موضوع و قلمرو موضوعی پژوهش (حکمرانی مجاهدانه) و منبع پژوهش (بیانات آیت‌الله خامنه‌ای) روش پژوهش در قالب سه مرحله داده‌یابی، داده‌کاوی و اعتباریابی سامان گرفت. منبع پژوهش حاضر، بیانات مقام معظم رهبری بوده و از این‌رو محقق با منابعی از جنس سنجه‌های غیر واکنشی^۱ (محمدپور، ۱۳۹۲) و از نوع متون گسترده^۲ مواجهه کرده است. ضمن اینکه با کاربردی نمونه‌گیری نظری^۳ تلاش شده است تا هریک از واحدهای تحلیل بر مبنای سهم بالقوه آن‌ها در توسعه، اشباع^۴ و آزمون سازه‌های نظری استفاده شوند (Charmaz, 2006).

پس از گذر از داده‌یابی و در مرحله داده‌کاوی، روش تحلیل مضمون برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده به خدمت گرفته شد. هولوی و تودرس^۵ برآنند که تحلیل مضمون، فرآیندی برای تحلیل اطلاعات کیفی است. این روش صرفاً یک روش کیفی همانند دیگر روش‌ها نیست، بلکه فرآیندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی به‌کار برود. از تحلیل مضمون می‌توان

1. Nonreactive Measures
2. Extant texts
3. Theoretical Sampling
4. Saturation
5. Holloway & Todres

به‌خوبی برای شناخت الگوهای موجود در داده‌های کیفی استفاده کرد. این روش، مهارت‌های اساسی لازم را برای بسیاری از تحلیل‌های کیفی فراهم می‌کند (Holloway & Todres, 2003: 345-357). به عقیده براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶) این روش به‌طور متناوب کاری فراتر از سازماندهی و توصیف انجام می‌دهد و جوانب گوناگون موضوع‌های عناوین پژوهشی را تفسیر می‌کند (Braun & Clarke, 2006). استرلینگ^۲ معتقد است با تحلیل مضامین، شبکه‌ای از مضامین ایجاد می‌شود و درنهایت با تحلیل آن‌ها مفاهیم کلیدی استخراج و مدل تبیین خواهد شد (Stirling, 2001). شبکه مضامین براساس یک رویه مشخص مضامین زیر را نظام‌مند می‌کند (عابدی‌جعفری و همکاران، ۱۳۹۰):

الف) مضامین پایه^۳: کدها و نکات کلیدی موجود در متن (ب) مضامین سازمان‌دهنده^۴: مقولات به‌دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه (ج) مضامین فراگیر^۵: مضامین عالی‌دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به‌عنوان یک کل.

در طی این مسیر و به‌منظور تحلیل و بازبینی کدهای اولیه از نرم‌افزار MAXQDA استفاده شد و پس از شمارش ۳۶۲۸ مضمون مرتبط درنهایت ۱۴۷ مضمون پایه به توافق اعضا رسیده در قالب دو مضمون فراگیر؛ دولت جهادی (۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۸۶ مضمون پایه) و خط‌مشی‌های جهادی (۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۶۱ مضمون پایه) دسته‌بندی شده است. مضمون فراگیر دولت جهادی شامل ۶ مضمون سازمان‌دهنده سازوکارهای حفظ نظام و ارتقاء یادگیرندگی آن (۱۶ مضمون پایه)، دولت کریمه (۱۱ مضمون پایه)، مشروعیت‌بخشی به خط‌مشی (۲۷ مضمون پایه)، جمع کردن ائتلاف پایدار (گفتمان‌سازی) (۲۷ مضمون پایه) و انعطاف و نوآوری (۵ مضمون پایه) است و مضمون فراگیر خط‌مشی جهادی شامل ۵ مضمون سازمان‌دهنده اقتصاد مقاوم (۱۷ مضمون پایه)، فرهنگ هویت‌بخش (۱۰ مضمون پایه)، مرجعیت علمی (۱۳ مضمون پایه)، سیاست و دیپلماسی انقلابی (۱۵ مضمون پایه) و انسجام اجتماعی (۶ مضمون پایه) است.

برای اعتباریابی نتایج از راهبردهای متعددی استفاده شده است که در ادامه به آن‌ها و نتایج حاصل از آن اشاره می‌شود.

همه‌جانبه‌گرایی (کرسول، ۱۳۹۱): پژوهشگر در راستای التزام به کثرت‌گرایی در حوزه داده با

1. Braun & Clarke
2. Stirling
3. Basic Themes
4. Organizing Themes
5. Global Themes

بررسی داده‌ها و منابع متعدد تأیید مضامین را به حد تواتر رساند. پژوهشگر، در حوزه نظرات چندگانه برای اثبات نوآوری پژوهش منابع و شاخص‌های متعدد از منظر رویکردهای متفاوت حکمرانی (چهار رویکرد بیان شده در ادبیات موضوع و بقیه رویکردهای موجود در حکمرانی) را با باریک‌بینی بررسی کرده و در حوزه روش و در مرحله گردآوری اطلاعات از روش‌های چندگانه جمع‌آوری اطلاعات استفاده کرد. در مرحله اعتباریابی نتایج حاصله نیز روش‌های اعتباریابی متعدد کیفی و کمی استخدام شده است.

ممیزی بیرونی^۱: در طی این راهبرد فرآیند و نتایج به میزان بیرونی ارائه شد تا بررسی و صحت روند، یافته‌ها، تفاسیر و نتیجه‌گیری‌ها ارزیابی شوند. بر این اساس، به ۱۴ خبره آشنا به علم مدیریت و همچنین آشنا به اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای مراجعه شد که می‌توانستند زمان بیشتری را در اختیار پژوهشگر قرار دهند و در قالب روش دلفی فازی نظرهای آن‌ها اخذ شد و مقولات استخراج شده تأیید شدند که نتایج آن در ادامه به تفصیل ارائه شده است.

توضیح اینکه روش سنتی دلفی همواره با کژکار کردهای هم‌گرایی پایین آراء متخصصان، هزینه اجرایی بالا و احتمال حذف آرای برخی از خبرگان همراه بوده است. موری^۲ و همکاران برای بهبود روش دلفی سنتی ایده یکپارچه‌سازی این روش را با نظریه فازی در سال ۱۹۸۵، ارائه کردند. ایشیکاوا^۳ و همکاران کاربرد نظریه فازی را در روش دلفی بیشتر معرفی کردند و الگوریتم یکپارچه‌سازی فازی را ابداع کردند. پس از آن‌ها، سو و یانگ عدد فازی مثلثی را برای ایجاد روش دلفی فازی به کار بردند (Hsu & Yang, 2000).

روش نمونه‌گیری ما در روش دلفی فازی، روش گلوله برفی^۴ بوده است که در طی آن نمونه‌گیری به صورت هدفمند و راهبردی است و خبرگان براساس موضوع پژوهش و اهداف آن انتخاب شده‌اند؛ خبرگانی آشنا به اندیشه مقام معظم رهبری و علم مدیریت دولتی.

به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که در نتیجه ضرایب آلفای به دست آمده برای تک‌تک متغیرها و ابعاد محاسبه شده بزرگ‌تر از ۰/۷ بوده (۸/۱)، به طوری که می‌توان ادعا کرد پرسشنامه استفاده شده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار بوده است.

پژوهش حاضر، از روش دلفی پیشنهادی ایشیکاوا (۱۹۹۳) بهره برده است که از رایج‌ترین دلفی فازی‌های استفاده شده در سطح بین‌المللی است.

1. External audit
2. Mouri
3. Ishikawa
4. Sonwball Sampling

فراگرد روش دلفی فازی

۱. گردآوری آراء گروه تصمیم^۱ (خبرگان): بدین منظور از یک طیف هفت گزینه‌ای متغیرهای زبان‌شناختی^۲ استفاده شد. این طیف از گزینه کاملاً نامناسب تا گزینه کاملاً مناسب رده‌بندی شده است.
۲. تبدیل متغیرهای کلامی به اعداد فازی مثلثی^۳: برای تبدیل متغیرهای کلامی به اعداد فازی مثلثی از روش ارائه شده کلیر و یوان^۴ (۱۹۹۵) استفاده شد. از آنجا که خصوصیت‌های متفاوت افراد بر تعابیر ذهنی آن‌ها نسبت به متغیرهای کیفی اثرگذار است خبرگان، با تعریف دامنه متغیرهای کیفی و با ذهنیت یکسان به سؤال‌ها پاسخ داده‌اند. این متغیرها با توجه به جدول زیر به شکل اعداد فازی مثلثی تعریف شده‌اند.

جدول ۲. اعداد فازی مثلثی متغیرهای کلامی

متغیر کلامی	عدد فازی مثلثی متناظر
کاملاً مناسب	(۹, ۱۰, ۱۰)
مناسب	(۷, ۹, ۱۰)
تا حدودی مناسب	(۵, ۷, ۹)
بی‌تأثیر	(۳, ۵, ۷)
تا حدودی نامناسب	(۱, ۳, ۵)
نامناسب	(۰, ۱, ۳)
کاملاً نامناسب	(۰, ۰, ۰)

۳. انتساب عدد فازی مثلثی T_{ij} برای هر خبره: در هر معیار، T_{ij} انعکاس‌دهنده خبره مدنظر به شرح زیر است:

$$T_{ij} = (L_{ij}, M_{ij}, U_{ij})$$

که در آن موارد زیر قابل تأمل هستند:

$$L_{ij} = \min\{L_{ij}\} \quad \forall j$$

$$U_{ij} = \max\{U_{ij}\} \quad \forall j$$

$$M_{ij} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n M_{ij}}$$

1. Decision Group
2. Linguistic variables
3. Triangular fuzzy numbers
4. Klir & Yuan

اندیس i به خبره i و اندیس j به معیار j اشاره دارد به طوری که:

X_{ij} مقدار ارزیابی خبره i ام در معیار j ام است ($i=1,2,\dots,n; j=1,2,\dots,m$).

میانگین هندسی M_{ij} در عدد فازی مثلثی برای اشاره به اجماع گروه متخصصان درباره هر معیار به کار رفته است. مقادیر حداکثر و حداقل نظرهای کارشناسی به منزله دو نقطه پایانی اعداد فازی مثلثی به کار می‌روند. باید توجه داشت که مقادیر حداکثر و حداقل نظر خبرگان نماینده مناسبی برای کل دامنه تغییرات نیستند (Mikhailov, 2003) و دقت محاسبه‌ها را کاهش می‌دهند. برای رفع این نقیصه در تجمیع نظر خبرگان از میانگین هندسی مقادیر ابتدایی و انتهایی استفاده شد (Davis, 1994).

$$L_{ij} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n L_{ij}}$$

$$U_{ij} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n U_{ij}}$$

۴. فازی‌زدایی کردن^۱: از فرمول نقطه ثقل مرکزی ساده^۲ برای فازی‌زدایی کردن استفاده شده است.

$$S_{ij} = \frac{L_{ij} + 4M_{ij} + U_{ij}}{6}$$

۵. یک مقدار آستانه^۳ α به منظور غربال کردن عوامل نامناسب انتخاب شده است.

الف) عامل تأثیرگذار پذیرفته می‌شود اگر: $S_{ij} \geq \alpha$

ب) عامل تأثیرگذار پذیرفته نمی‌شود اگر: $S_{ij} < \alpha$

اساساً مقدار آستانه با استنباط ذهنی تصمیم‌گیرنده معین می‌شود و مستقیماً روی تعداد عواملی تأثیر خواهد گذاشت که غربال می‌شوند (مبزرایی اهرنجانی و همکاران، ۱۳۸۶). هیچ راه ساده یا قانون کلی برای تعیین مقدار این آستانه وجود ندارد. در این پژوهش با توجه به تعدد گزاره‌ها عدد ۷ به عنوان حد آستانه در نظر گرفته شد.

1. Defuzzification
2. Simple center of gravity
3. Threshold Value

جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها ^۱ بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد بالا	عدد فازای شده	
		پایبندی به اسلام ناب محمدی	سازوکارهای حفظ نظام و ارتقاء یادگیری آن	دولت جهادی	8,713	9,132	9,245	9,081	
		پایبندی به اهداف انبیاء، اولیاء، امام و انقلاب			8,970	9,187	9,223	9,157	
		حفظ نظام و ارزش‌های بنیادین جمهوری اسلامی			8,510	9,059	9,263	9,002	
		حفظ هویت و رویکرد انقلابی نظام			9,328	9,296	9,141	9,276	
		پایبندی به چشم‌انداز و قانون			8,593	8,981	9,153	8,945	
		حفظ و تقویت ولایت- فقیه			8,135	8,748	9,153	8,713	
		جایگاه نظارتی شورای نگهبان			7,941	8,912	9,102	8,782	
		ثبات سیاسی			8,241	8,716	9,435	8,757	
		تمرکز قدرت در قوای سه‌گانه			8,198	9,101	9,213	8,969	
		استقلال قوای سه‌گانه			8,089	9,017	9,501	8,943	
		ثبات در برنامه‌ریزی			8,152	9,153	9,098	8,977	
		ثبات مدیریت			8,351	9,111	9,202	9,000	

۱. نشان‌گرهایی که برای فرآیند تجزیه و تحلیل تعریف شده است به شرح ذیل سامان گرفته‌اند: نشان‌گر P مخفف Point و نشان‌دهنده «نکته کلیدی»، نشانگر عددی که بلافاصله پس از P می‌آید بیانگر تاریخ صحت بیانات رهبری است، نشانگر 1,2,3,.. بیانگر شماره نکته کلیدی در هر سخنرانی است.

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد وسط	میانگین هندسی حد بالا عدد مثلی فازی	عدد فازی شده	
	P790912- P850606-10	پاسخ‌گویی	سازوکارهای حفظ نظام و ارتقاء یادگیرندگی آن	دولت جهادی	8,538	9,185	9,213	9,082	
	P840101	ترویج و تسهیل پرسشگری و مطالبه‌گری			9,089	9,327	9,501	9,316	
	P850606-12	نظارت بر عملکرد زیرمجموعه			8,912	9,240	9,098	9,162	
	P690310- 12,940101B-4	امر به معروف و نهی از منکر			8,351	9,036	9,202	8,950	
	P720603-4, P800605-1	دولت کریمه	دولت کریمه	دولت جهادی	8,621	9,175	9,024	9,302	
	P690212-5, P930304-2	اتکای به قدرت درون‌زا			8,514	9,312	9,439	9,200	
	P940306-5	انضباط مالی			8,683	9,101	9,213	9,050	
	P700724-4, P930215	نهادهای انقلابی			8,589	9,217	9,501	9,160	
	P700314-1, P700211-7	مدیریت جهادی			8,512	9,530	9,098	9,288	
	P850329- 31,P900101- 26	شفافیت			8,351	8,921	9,202	8,873	
	P681006-3, P820314-4,	حق‌مداری			8,351	9,024	9,302	8,958	
	P910314-4, P930408-3	استحکام و ساخت درونی نظام			8,314	9,312	9,439	9,167	

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد بالا	عدد فازای شده
	P680317-14	استفاده بهینه از همه ظرفیت‌ها در راستای اهداف نظام	دولت کریمه	دولت جهادی	8,643	9,034	9,231	9,002
	P700211- P920209-14	استقامت در راه حق			8,939	9,199	9,191	9,154
	P890314-2	جاذبه و دافعه توأمان			8,371	9,214	9,102	9,055
	P800101-4, P940306-2	همکاری و هماهنگی کامل قوا	8,279		9,236	9,001	9,037	
	P810307-12, P850329-4	هم‌افزایی دستگاه‌های نظام	8,321		9,124	9,302	9,020	
	P930613, P721020-9, P930613-4	تبدیل خط‌مشی به قانون در جهان (اصلاح مناسبت‌های جهانی)	8,514		9,312	9,439	9,200	
	P810307, P701130-7	تبدیل خط‌مشی به قانون در کشور	8,743		9,204	9,231	9,132	
	P930613, P910101-1	تبدیل خط‌مشی به قانون در جهان اسلام	8,439		9,009	9,291	8,961	
	P700221-1, P750607-2	جامعه‌سازی	8,571		9,254	9,102	9,115	
	P890407-4	نگاه نقادانه به شیوه‌های غلط دیوان‌سالاری و بوروکراسی	8,011		8,631	9,205	8,623	
	P750830-3	سازماندهی نیروهای مردمی	7,768	8,562	8,836	8,475		

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد وسط	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد بالا	عدد فازی شده
دولت جهادی	مشروعیت‌بخشی به خطمشی	نظام‌سازی	P680317- P810314-1۳1	7,471	8,296	8,371	8,171	
		نظم نوین جهانی (نظام‌سازی جهانی)	P710422-2, P750303-5	8,514	9,312	9,539	9,217	
		نظام عبرت‌آموز (یادگیرنده)	P720707- 8,P751218-10	8,738	9,101	9,213	9,059	
		مفهوم‌سازی	P860101-15	8,189	9,517	9,501	9,293	
		نهادسازی	P680713-1, P930215-1	8,112	9,140	9,298	8,995	
دولت جهادی	مشروعیت‌بخشی به خطمشی	نهاد اعتکاف	P930215-2	8,351	9,121	9,242	9,013	
		تحول قوه قضاییه	P680407-1, P810405-5	8,121	9,024	9,302	8,920	
		تحول آموزش عالی (دانشگاه)	P680323-1, P680322-6	8,514	9,312	9,439	9,200	
		تحول آموزش و پرورش	P680326- 11,P920216-3	8,743	9,034	9,231	9,018	
		تحول حوزه علمیه	P681202-1, P680322-3	8,439	9,109	9,191	9,011	
		نیروهای مسلح	P750303-6	8,571	9,214	9,192	9,103	
		سپاه پاسداران	P680317-1	8,479	9,236	9,051	9,079	
		جهاد سازندگی	P680320-1	8,514	9,312	9,439	9,200	
		بسیج مستضعفان	P680406-4, P750830-1	8,138	9,101	9,213	8,959	
		تحول نظام اداری	P680326- 11,P710330-3	8,889	9,217	9,501	9,210	
		دستگاه اطلاعاتی	P680330-5, P680330-7	8,192	9,140	9,098	8,975	

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد بالا	عدد فازای شده
		تشکیل هسته‌های حزب‌الله در سراسر جهان	P680829-2	دولت جهادی	8,351	9,121	9,252	9,015
		ساختارسازی	P890407-1		8,621	9,024	9,302	9,003
		نوسازی ساختارها و سازمان‌ها	P890407-3		8,514	9,312	9,469	9,205
		الگوسازی	P730720-8, P730720-9		8,313	9,104	8,941	8,945
		کادرسازی (انسان‌سازی)	80317-۶P 3,P940101-12		8,796	9,135	9,397	9,122
		انسان‌سازی (انسان متزکی)	P700221-3, P750303-3		8,983	9,116	9,395	9,140
		پیوند ولایی بین امام و امت	P680405-3, P790505-1		8,541	9,201	9,510	9,143
		پیوند الهی بین مسئولان و مردم	P691221- 5,P940101-24		7,984	8,630	8,952	8,576
		وحدت نیروهای مسلح	P800128-17		8,189	8,539	8,413	8,460
		اعتماد بین مردم و مسئولین	P680907- 1,P940101-23		8,240	8,527	9,001	8,558
		اعتماد بین مردم و روحانیت	P721117-3, P850817-1	8,474	9,131	9,397	9,066	
		وحدت مسئولان نظام	P680620- 7,P900101-32	8,743	9,034	9,231	9,018	

ادامه جدول ۳: مضامین معرفی حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	میانگین هندسی حد پایین عدد مثلی فاز	میانگین هندسی حد وسط عدد مثلی فاز	میانگین هندسی حد بالا عدد مثلی فاز	عدد فاز شده
دولت جهادی	P721117-4, P850817-1	حفظ علاقه مردم به روحانیت	جمع کردن ائتلاف پایداری	دولت جهادی	8,439	9,109	9,191	9,011
	P81116, P900227-9	نظریه‌سازی			8,571	9,214	9,102	9,088
	P891219-1	گفتمان‌سازی (فرهنگ- سازی)			8,179	9,236	9,001	9,021
	P710216-1	خودسازی			8,514	9,312	9,439	9,200
	P710216-2	دیگرسازی			8,138	9,101	9,213	8,959
دولت جهادی	P710216-3	جهان‌سازی	جمع کردن ائتلاف پایداری	دولت جهادی	9,089	9,217	9,501	9,243
	P691013- 3,P940314-20	وحدت کلمه ملت ایران (هم‌بستگی ملی)			8,112	9,140	9,098	8,962
	P930507-1	امت‌سازی (امت واحده)			8,351	9,121	9,202	9,006
	P680317-4	فضاسازی			8,121	9,024	9,302	8,920
	P680317-5	مسیرسازی (زمینه‌سازی)			8,514	9,312	9,439	9,200
	P890910-5	واژه‌سازی			8,113	9,104	8,941	8,912
	P680317-5	شبکه‌سازی			8,596	9,135	9,337	9,079
	P890608-3	مشارکت مردم در تصمیم‌گیری و اجرا			8,183	9,116	9,295	8,990
	P711023-6, P900101-27	توجه ویژه به ضعفا (توانمندسازی)			8,241	9,201	9,110	9,026
	P711023-7	توانمندسازی نیروهای حزب‌اللهی و مؤمن			7,983	8,630	8,952	8,576

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد بالا	عدد فازای شده
		هم‌سازی اهداف شخصی با اهداف جامعه اسلامی	P680728-6	دولت جهادی	7,189	8,539	8,413	8,293
		افشاگری درباره ظالمان	P680419-10		8,113	9,104	8,941	8,912
		ضرورت شفافیت (اطلاع‌رسانی به مردم)	P680922-2, P880505-2		8,596	9,135	9,337	9,079
		ولایت مطلقه فقیه	P900617, P830314-14		8,183	9,116	9,295	8,990
		مجمع تشخیص مصلحت نظام	P820926		8,241	9,201	9,110	9,026
		ساختن خود و ایجاد تحول درونی (انقلاب درونی)	P680726-2		7,983	8,630	8,952	8,576
		تحول به‌منظور اهداف اخلاقی اسلام در بین مسئولان و مردم (انقلاب)	P680726-3		7,189	8,539	8,413	8,293
		ایجاد تحول در شخصیت مسلمانان	P741120-2, P741120-1		7,189	8,539	8,413	8,293
		اقتصاد مقاومتی و دانش‌بنیان	P910508-9, P940306-4		8,183	8,916	9,295	8,857
		اقتصاد مقاوم			خطمشی‌های جهادی			

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد وسط	میانگین هندسی حد بالا عدد مثلی فازی	عدد فازی شده	
	P910508-2	تقویت ورود محصولات دانش بنیان به بازار و مصرف	اقتصاد مقاوم	خطمشی‌های جهادی	8,241	8,853	9,110	8,794	
	P890109- 2,P940101-29	توجه به تحقیق و توسعه، دانش‌بنیان شدن، صنعت دانش محور			7,883	8,630	8,952	8,559	
	P690310- P860117-3۲2	خوداتکایی			7,589	8,539	8,413	8,360	
	P850329- 2,P910602-11	حمایت از تولید ملی			8,051	9,001	9,202	8,876	
	P931106-3, P940101-2	واردات هدفمند			7,521	8,324	8,952	8,295	
	P910602- 10,P850329-7	تشویق و ایجاد کارآفرینی			8,564	9,312	9,439	9,209	
	P850329- 32,P850329-3	ثبات سیاست‌ها و قواعد اقتصادی			8,745	9,034	9,231	9,019	
	P850329-3, P900101-6	شفاف‌سازی			8,111	9,224	9,302	9,052	
	P850329-34	بازاریابی جهانی			8,414	9,352	9,439	9,210	
	P910210-2, P930210-1	تکریم کارگران			8,002	9,324	9,231	9,088	
	P850206-1	حاکم شدن نگاه اسلامی بین کارگر و کارفرما (همکاری کارگر و کارفرما)			8,109	8,959	9,191	8,856	

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد بالا	عدد فازای شده
	P900101-8	تجاری‌سازی	اقتصاد مقاوم	خطمشی‌های جهادی	8,571	8,914	9,102	8,888
	P900207-2, P910101-11	زیبایی کالای داخلی			8,179	8,936	9,001	8,821
	P900207-2, P890101-9	کیفیت و دوام کالای داخلی			8,534	9,312	9,439	9,204
	P910101-5, 910101-10	حمایت از کار و سرمایه ایرانی			8,108	9,212	9,213	9,028
	P940101B-28	حمایت از بنگاه‌های تولید متوسط و کوچک			8,089	8,852	9,301	8,800
	P680316-4, P930421-3,	هویت‌بخشی به ایرانیان (اسلامی - ایرانی)	فرهنگ هویت‌بخش		8,152	9,140	9,198	8,985
	P830228-11	اقتدار رسانه‌ای			8,351	9,121	9,202	9,006
	P710925-2	تکریم انسان			8,321	9,324	9,392	9,168
	P691016-1, P930130-2	تکریم خانواده و تکریم زنان			8,634	9,112	9,339	9,070
	P920211-7, P920211-9	تکریم نقش خانه‌داری زنان			8,681	9,224	9,392	9,162
	P790811-3, P841014-8	تکریم جوانان		8,214	9,006	9,439	8,946	
	P931127-1, P940217-1	تکریم خانواده شهدا و ایثارگران	فرهنگ هویت‌بخش	8,965	9,312	9,439	9,275	
	P820811-6, P820811-7	ایجاد فضای ایمن و با کرامت		9,103	9,034	9,231	9,078	

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانی‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	میانگین هندسی حد بالا عدد مثلی فازای	عدد فازای شده
	P680608-2, P940120-3,	ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی	فرهنگ هویت بخش	8,439	9,109	9,191	9,011	
	P850314-4, P850329-1	تسهیل کمال‌گرایی		8,371	9,214	9,102	9,055	
	P810703-1, P830417-5	شکستن مرزهای دانش (عزت علمی)	مرحیت علمی خطمی‌های جهادی	8,579	9,236	9,501	9,171	
	P820222-3, P920515-5	ایجاد و ارتقاء نظام ملی نوآوری		8,714	9,312	9,459	9,237	
	P680421- 10,P740722-4	ارتقاء سطح آموزش عمومی		8,638	9,121	9,213	9,056	
	P690310-7, P930223-1	تولید علم و فناوری		8,889	9,217	9,531	9,215	
	P810703- 2,P930411-15	تولید علوم اسلامی ایرانی		8,012	9,001	9,098	8,852	
	P850523-2, P920515-7	رشد کیفی و کمی نهادهای علمی		8,351	9,101	9,252	9,001	
	P860225-2, P850523-4	اسلامی کردن دانشگاه‌ها		7,921	8,824	9,002	8,703	
	P850818- 37,P920515-3	پیوند دادن عرصه علم و عمل		8,514	9,112	9,439	9,067	
	P860225- 14,P820222-6	تربیت دانشجوی مؤمن انقلابی		8,121	9,024	9,302	8,920	
	P860225- 12,P850523-3	بهره‌گیری اساتید عالم و متعهد		8,514	8,922	9,039	8,874	

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانه‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازای میانگین هندسی حد وسط	میانگین هندسی حد بالا عدد مثلی فازای	عدد فازای شده
	P850329-2, P860225-12	ارتقاء روحیه جهاد علمی	سیاست و دیپلماسی انقلابی	خطمی‌های جهادی	8,314	9,012	9,435	8,966
	P910712-4, P920308-2	تکریم نخبگان			8,143	8,934	9,231	8,852
	P810426-1, P940216-3	تکریم معلمان			8,439	8,998	9,191	8,937
	P681109-15, P860101-14	اصل عزت (سیاست خارجی)			8,571	9,214	9,102	9,088
	P681109-15, P770112-3	اصل حکمت (سیاست خارجی)			8,179	9,036	9,051	8,896
	P681109-16, P820815-1	اصل مصلحت (سیاست خارجی)			8,326	9,352	9,639	9,229
	P690302-7, P740116-2	تبری			8,138	9,101	9,253	8,966
	P681006-3, P920812-1	استکبارستیزی (ظلم‌ستیزی)			8,089	9,017	9,501	8,943
	P720625-3, P750830-5	اسرائیل‌ستیزی (صهیونیسم‌ستیزی)			8,132	9,149	9,198	8,988
	P750830-6, P820314-4	امریکا‌ستیزی (نماد استکبار)			7,951	8,921	9,202	8,806
	P690302-6	تولی			8,521	9,524	9,602	9,370
	P720104-1, P860101-36	دوستی با کشورهای مسلمان			8,114	8,912	9,439	8,867

ادامه جدول ۳: مضامین معرف حکمرانی مجاهدانه مستخرج از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۶۸-۱۳۹۴)

ردیف	نشانی‌ها بیانات آیت‌الله خامنه‌ای	مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد پایین	عدد مثلی فازی میانگین هندسی حد وسط	میانگین هندسی حد بالا عدد مثلی فازی	عدد فازی شده
		رابطه خوب و تعاملات کشور با دیگر کشورهای جهانی	سیاست و دیپلماسی انقلابی		8,321	9,024	9,322	8,957
		حمایت و دفاع از مظلومان، مستضعفان و محرومان جهان	سیاست و دیپلماسی انقلابی		7,514	8,712	9,039	8,567
		حمایت از فلسطین و حرکت‌های اسلامی	سیاست و دیپلماسی انقلابی		7,189	8,539	8,913	8,376
		تحکیم اتحاد بین مسلمان‌ها	سیاست و دیپلماسی انقلابی		8,351	8,921	9,202	8,873
		استقامت در راه حق	سیاست و دیپلماسی انقلابی		8,121	9,024	9,302	8,920
		دیپلماسی انقلابی	سیاست و دیپلماسی انقلابی		7,914	8,312	9,039	8,367
		حفاظت، احیاء، بهسازی و توسعه منابع طبیعی تجدیدپذیر	خطمشی‌های جهادی		8,543	9,034	9,231	8,985
		کاهش آلودگی‌های محیطی	خطمشی‌های جهادی		8,121	9,354	9,452	9,165
		افزایش جمعیت	خطمشی‌های جهادی		8,014	9,012	9,139	8,867
		ارتقاء سلامت مردم	خطمشی‌های جهادی		8,743	9,034	9,251	9,022
		ترویج ورزش	خطمشی‌های جهادی		8,459	9,189	9,191	9,068
		تحکیم وحدت و انسجام مردم	خطمشی‌های جهادی		8,171	9,214	9,292	9,053

تصویرپردازی از مضامین و الگوی حکمرانی مجاهدانه از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

سازوکارهای حفظ اهداف و ابزارهای نظام خط‌مشی‌گذاری عمومی: متشکل از ۱۶ مضمون پایه است که می‌توان آن را شامل سازوکارهای بازخورد نظام خط‌مشی‌گذاری عمومی از منظر رهبری دانست که طبیعتاً وجود این سازوکارها و عملکرد مطلوب آن‌ها یکی از عوامل موفقیت نظام خواهد بود. مضامینی چون ولایت‌فقیه، شورای نگهبان، استقلال قوای سه‌گانه، امر به معروف و نهی از منکر و پاسخ‌گویی را می‌توان از مهم‌ترین این مضامین دانست. باید توجه کرد که لزوم وجود بازخورد در هر نظامی در مقام نظر ضروری و بدیهی است ولی به طبع هر نظامی در مقام عمل با نظرداشت فرهنگ و شرایط خاص خود سازوکارهای بومی‌ای را به‌منظور بازخورد و پایبندی نظام به اهداف به‌کار خواهد گرفت که مفاهیم اشاره شده در این مضمون در بیان رهبری، مفاهیمی بومی و سازگار با شرایط کنونی نظام جمهوری اسلامی ایران است.

دولت کریمه: در اندیشه رهبری هدف وسیله را توجیه نمی‌کند و بنابراین، حکومت حق ندارد برای دستیابی به اهداف به هر وسیله و ابزاری تمسک جوید. در اندیشه رهبری، استقامت و پایداری بر صراط و راه حق خود موضوعیت داشته و موفقیت به حساب می‌آید به همین دلیل بارها در بیانات رهبری به مأمور بودن به وظیفه تأکید می‌شود. بر این اساس نوع اداره موضوعیت داشته و حکومت نباید برای دستیابی به اهداف از مدار حق خارج شود. دولت کریمه با اتکا به قدرت درون‌زا و استحکام و ساخت درونی نظام ضمن بهره‌برداری خردمندانه از تمامی ظرفیت‌های طبیعی و انسانی کشور و بهره‌مندی از نهادهای انقلابی و سبک مدیریت جهادی نهایت سعی خود را به استقامت و پایداری بر راه حق به‌کار بسته و موفقیت خود را در بقاء بر صراط حق معنا می‌کند.

ایشان می‌فرمایند: دولت باید دولت کریمه باشد. معنای «اللهم انا نرغب الیک فی دولة کریمه» این است که پروردگارا! ما دست‌های خود را بلند و دل‌هایمان را به‌سوی تو عرضه می‌کنیم و از تو دولت کریمه را می‌خواهیم. این دولت کریمه شرایطی دارد. البته ما از اوّل انقلاب تاکنون، همواره خواسته‌ایم دولت‌ها را دولت کریمه بنامیم. یکی از آرزوهای ما این است و بنده آن را دوست می‌دارم (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۰). ایشان در ادامه منظور خود را از دولت بیان می‌کنند و آن را معادل تمامی نهادهای حکمران می‌دانند «منظور از دولت اسلامی این است که براساس آنچه که در دوره تعیین نظام اسلامی به‌وجود آمد یک قانون اساسی درست شد؛ نهادها و بنیان‌های اداره کشور و مدیریت کشور معین شد. این مجموعه نهادهای مدیریتی، دولت اسلامی است. در اینجا منظور از دولت، فقط قوه مجریه نیست؛ یعنی مجموع دستگاه‌های مدیریتی کشور که اداره یک کشور را برعهده دارند؛ نظام‌های گوناگون اداره‌کننده کشور»

(آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۰).

دولت کریمه، دولتی است که با اعتقاد به کرامت انسانی ضمن پاسخ‌گویی و حساسیت به نیازهای مردم به‌منظور تسهیل کمال‌گرایی گام برداشته و ضمن حفظ مقام الهی انسان آن‌ها را به سمت و سوی سعادت رهنمون می‌کند.

مشروعیت بخشی به خطمشی: این مضمون در برگرفته ۲۸ مفهوم بوده و بیانگر این موضوع است که خطمشی‌هایی باید برای کسب موفقیت، مشروعیت قانونی پیدا کرده و نهادینه شوند که نظام حکمرانی برای دستیابی به اهداف بیان می‌کند. مفاهیمی چون جامعه‌سازی، نظام‌سازی و نهادسازی از عمده‌ترین مفاهیم این مضمون هستند.

جمع کردن ائتلاف پایدار: شامل ۲۷ مفهوم بوده و بیان‌کننده این موضوع هستند که برای موفقیت پایدار یک خطمشی یا مجموعه‌ای از خطمشی‌ها نیازمند حمایت افکار عمومی و همراهی مردم هستیم. بر این مبنا است که مفاهیمی چون گفتمان‌سازی، الگوسازی، کادرسازی، نظریه‌سازی، زمینه‌سازی، واژه‌سازی و شبکه‌سازی در این مضمون جای می‌گیرند.

«و آخرین مطلب مسئله گفتمان‌سازی است. این مطالبی که عرض کردیم، این‌ها فقط نصیحت و درد دل بین ما نیست که شما بگویید بنده بشنوم، بنده بگویم شما بشنوید باید این‌ها به‌صورت گفتمان در بیایند. گفتمان یعنی؛ باور عمومی یعنی؛ آن چیزی که به‌صورت یک سخن عموم قبول کنند و مردم به آن توجه داشته باشند. این با گفتن حاصل می‌شود با تبیین لازم - تبیین منطقی، تبیین عالمانه و دور از زیاده‌روی‌های گوناگون - حاصل می‌شود با زبان صحیح، با زبان علمی و منطقی و با زبان خوش‌بایستی این مطالب را منتقل کرد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

انعطاف و نوآوری: شامل ۵ مفهوم است. این مضمون درصدد بیان این است که یک نظام خطمشی‌گذاری باید در خود خلاقیت و نوآوری لازم را داشته باشد تا در صورت وقوع موارد استثناء و پیش‌بینی نشده از طریق کاربست و بهره‌گیری از نوآوری و خلاقیت نهفته در قانون، خطمشی‌های موضوع را به سرانجام رساند. مهم‌ترین ابعاد این مقوله، ولایت مطلقه فقیه و مجمع تشخیص مصلحت نظام است.

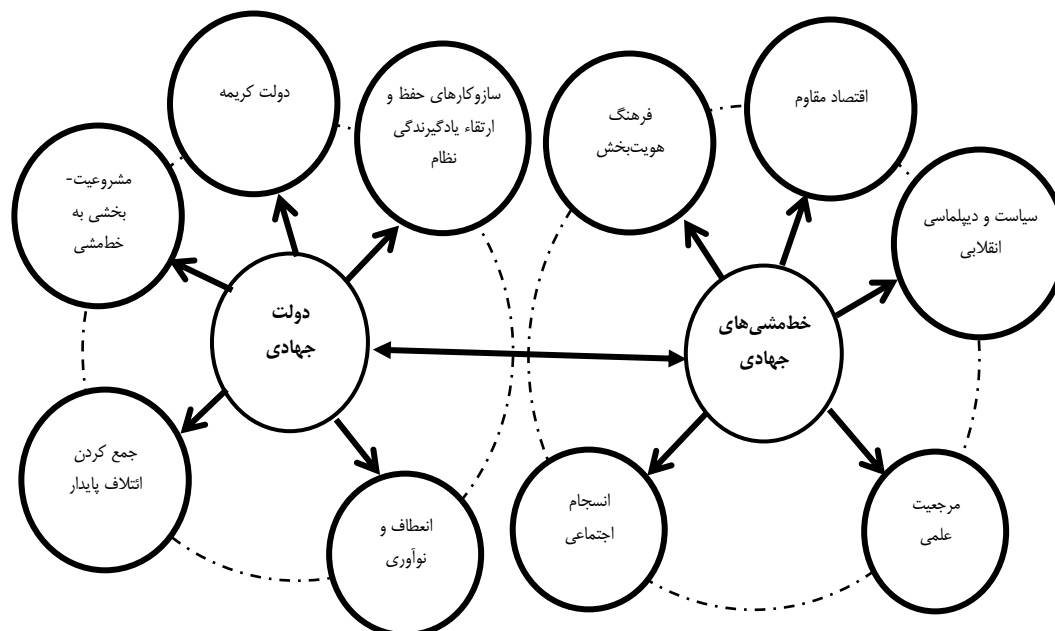
آیت‌الله خامنه‌ای با اذعان به لزوم انعطاف و نوآوری در مسیر پیشرفت انقلاب اسلامی بر این نکته تأکید می‌کنند که قید اطلاق در ولایت مطلقه فقیه و به‌تبع آن تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام جبران‌کننده عدم انعطاف و به‌تبع آن عدم نوآوری ذاتی هر قانونی است:

«من تصورم این است که بعد مهمی از قید اطلاق که امام منضم کردند به ولایت فقیه - که در قانون اساسی اول قید «مطلقه» نبود؛ این را امام اضافه کردند - ناظر به همین است یعنی؛

انعطاف‌پذیری. دستگاه ولایت - که دستگاه عظیم ولایت، یعنی؛ در واقع مجموعه آن دستگاه‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر که در رأس آن‌ها رهبری قرار دارد، اما مجموعه، یک مجموعه است - باید بتواند به‌طور دائم خودش را پیش ببرد، متحول کند؛ چون تحول جزو سنت‌های زندگی انسان و تاریخ بشری است. ما اگر چنانچه خودمان تحول ایجاد نکنیم و پیش‌نرویم تحول بر ما تحمیل خواهد شد. تحول یعنی تکمیل، پیش رفتن به سمت آنچه که درست‌تر است، آنچه که کامل‌تر است یعنی؛ آنچه را که ساختیم، ببینیم نقص‌هایش کجاست آن را برطرف کنیم، ببینیم کجا کم داریم آن را اضافه کنیم، این جریان بایستی ادامه پیدا کند ... قضیه این است که یک حالت انعطافی در دست‌کلیددار اصلی نظام وجود دارد که می‌تواند در آنجایی که لازم است مسیر را تصحیح و اصلاح کند و بنا را ترمیم کند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۰).

«بعضی‌ها خیال می‌کنند که این «ولایت مطلقه فقیه» که در قانون اساسی آمده معنایش این است که رهبری مطلق‌العنان است و هر کار می‌تواند بکند که دلش بخواهد! معنای ولایت مطلقه این نیست. رهبری باید موبه‌مو قوانین را اجرا کند و به آن‌ها احترام بگذارد. منتها در مواردی اگر مسئولان و دست‌اندرکاران امور بخواهند قانونی را موبه‌مو عمل کنند که معتبر است دچار مشکل می‌شوند. قانون بشری همین‌طور است. قانون اساسی راه چاره‌ای را باز کرده و گفته آنجایی که مسئولان امور در اجرای فلان قانون ... دچار مضیقه می‌شوند و هیچ کار نمی‌توانند بکنند رهبری مرجع است. جاهایی هم که به‌صورت معضل مهمّ کشوری است به مجمع تشخیص مصلحت ارجاع می‌شود. این معنای ولایت مطلقه است. و آلا رهبر، رئیس‌جمهور، وزرا و نمایندگان همه در مقابل قانون تسلیم هستند و باید تسلیم باشند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۲).

خط‌مشی‌های جهادی: عمده خط‌مشی‌هایی که نظام جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان اصول برای دستیابی به اهداف در پیش می‌گیرد عبارت است از: خط‌مشی «فرهنگ هویت‌بخش» با خرده خط‌مشی‌های تسهیل کمال‌گرایی، تکریم انسان، تکریم خانواده و مقام زن و ترویج سبک زندگی اسلامی ایران در حوزه فرهنگی. خط‌مشی «اقتصاد مقاوم» با خرده خط‌مشی‌های خوداتکایی، حمایت از تولید ملی، توسعه اقتصاد دانش‌بنیان و حمایت از کار و سرمایه ایرانی. در عرصه اقتصادی «سیاست و دیپلماسی انقلابی» مبتنی بر اصول مقاومت، ایستادگی، استکبارستیزی و دفاع از حق مظلوم از طریق پایبندی به سه اصل حکمت، مصلحت و عزت. در عرصه سیاست خارجی «انسجام اجتماعی» با خرده خط‌مشی‌های حفظ محیط زیست، افزایش جمعیت، ارتقاء سلامت مردم، ترویج ورزش و تحکیم وحدت. در عرصه اجتماعی و «مرجعیت علمی» با خرده خط‌مشی‌های شکستن مرزهای دانش، تکریم نخبگان، ایجاد و ارتقاء نظام ملی نوآوری، تولید علم و فنآوری و ارتقاء روحیه جهاد علمی در حوزه علم و فنآوری.

شکل ۱: الگوی حکمرانی مجاهدانه از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با دغدغه‌ی چیستی حکمرانی مجاهدانه آغاز شد و پس از بررسی و عبور از نظرات حکمرانی با بهره‌مندی از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای و از طریق کاربست روش تحلیل مضمون به ارائه الگوی حکمرانی مجاهدانه از منظر مقام معظم رهبری مبادرت کرد. داده‌کاوی در پژوهش حاضر با رویکرد استقرایی از ۳۶۲۸ مضمون مرتبط در بیانات رهبری شروع شده و پس از دستیابی به ۱۴۷ مضمون پایه به ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده و درنهایت به دو مضمون فراگیر دولت جهادی و خطمشی جهادی ختم شد.

نتیجه اینکه حکمرانی مجاهدانه حاصل همراهی دولتی همساز با نظام جمهوری اسلامی ایران و خطمشی‌های جهادی است. رابطه میان این دو مضمون فراگیر حکمرانی مجاهدانه رابطه‌ای دوسویه و هم‌افزا است. رابطه‌ای که بین بخش‌های گوناگون دولت و همچنین بین مردم و دولت وجود دارد نه فقط مبتنی بر موازنه و مراقبه^۱ که مبتنی بر تعاون و تعاضد شکل گرفته است؛ رابطه‌ای مبتنی بر هم‌دلی و هم‌زبانی و نه بر اساس بددلی و بدگمانی. رابطه‌ای که

1. Check and balance

در بستر و زمینه خدمت‌دهی به مردم شکل گرفته و نه در بستر رقابت و از این‌رو در طی آن نهادهای دولتی و مردم ضعف‌های یکدیگر را جبران کرده و یکدیگر را در دستیابی به اهداف کمک می‌کنند.

دولت جهادی با وسعت چشم‌انداز، محیط پیرامونی نظام را در نظر داشته و با اذعان به فضای سیاسی حکمرانی مجاهدانه در تلاش برای راهبری درست کارکردهایی چون مشروعیت‌بخشی، گفت‌وگو و یادگیری است. بر این اساس، دولت جهادی در بردارنده مفهومی وسیع‌تر از دولت کریمه است.

حکمرانی مجاهدانه برآمده از چشم‌اندازی وسیع، استوار و در عین حال در دسترس (قرآن- کریم، سوره معارج، آیات ۵ و ۶: إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا وَ نَرَاهُ قَرِيبًا) است که با در نظر به حق‌مداری و ظلم‌ستیزی حداکثری و اسلام انقلابی افق کارگزاران حکومت را فراتر از فرد، جنسیت و ملیت می‌کند. تقابل چنین چشم‌انداز وسیعی با مقدرات اندک بشری، کارگزاران جهادی حکومت را ناچار کرده و همواره به کوشش و عمل خالصانه و صالحانه وا می‌دارد که گویا مفهوم فرج را نیز در فهم توأمان خوف و رجاگونه این اضطرار و این چشم‌انداز باید جستجو کرد (الهی عَظُمَ الْبَلَاءُ وَ بَرِحَ الْخَفَاءُ وَ انْكَشَفَ الْغَطَاءُ و ...).

در حکمرانی مجاهدانه هم باید دولت و ماشین اجرایی دولت شاخص‌ها و الزام‌های جهادی داشته باشند و هم تصمیم‌ها و خط‌مشی‌های جهادی حاکم باشند. در حکمرانی مجاهدانه باید اصلاح دولت و نظام اداری و تغییر رویکرد به صورت جدی مدنظر قرار بگیرد و اگر به این نکته بی‌توجهی شود تصمیم‌ها و خط‌مشی‌های جهادی پیاده‌سازی نخواهند شد و در عمل باعث رشد و توسعه جامعه نمی‌شوند. حکمرانی مجاهدانه، حکمرانی‌ای است درون‌زا، خوداتکا و آینده‌نگر که از طریق بهره‌مندی از مدیریت جهادی در عوض مدیریت بوروکراتیک درصدد به پیش راندن اهداف و آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی ایران است؛ آرمان‌هایی که ماشین بوروکراسی بر ساخته نظام سرمایه‌داری تاب و میل حمل آن را ندارد. در حکمرانی مجاهدانه باید هم در سطح کلان و هم در سطح عملیات (ابزارها و سازوکارها) تأثیرگذاری مثبت در روند اداره امور و تصمیم‌گیری‌ها وجود داشته باشد.

به منظور تکمیل پژوهش حاضر باید در سطح سازوکارها و ابزارها، پژوهش‌های استوار و معتبری انجام شود تا بتواند ابزارها و سازوکارهای اصلاح دولت، هماهنگی دستگاه‌ها، تدوین خط‌مشی‌ها، اجرای خط‌مشی‌ها و ارزشیابی خط‌مشی‌ها متناسب با حکمرانی مجاهدانه بازتعریف و بازمهندسی شوند.

مآخذ

- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱). قرآن کریم و تمدن اسلامی، کوثر، شماره ۴۴، ۲۶-۵.
- جاجرمی‌زاده، محسن، حسینیان، محمدجعفر، امیری‌طیبری، مسلم (۱۳۹۷). رویکردی تطبیقی به مبانی نظری «مدیریت راهبردی» و «مدیریت راهبردی جهادی». فصلنامه تحقیقات بنیادین علوم انسانی. ۴ (۴): ۹۰-۶۳.
- جلیلیان، حسین (۱۳۹۹). الگوی تفکر راهبردی مدیران جهادی بر اساس وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید قاسم سلیمانی. نشریه مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۴، صفحه ۱۱۱-۹۳.
- چهاردولی، عباس، هرمزی‌زاده، ایمان (۱۳۹۸). ارائه مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی. مطالعات راهبردی بسیج. سال ۲۲، شماره ۸۴، ۲۴-۵.
- حسین‌پور، داوود، شریف‌زاده، فتاح، قربانی‌زاده، وجه‌اله، زال، یوسف (۱۳۹۹). مؤلفه‌های تدوین خط‌مشی‌های عمومی در دولت اسلامی با رویکرد تمدن‌سازی نوین اسلامی (با محوریت بیانات مقام معظم رهبری). دوفصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، سال ۳، شماره ۱، ۸۶-۵۹.
- حسینی، سیدکاظم، دانائی‌فرد، حسن، امامی، سیدمجتبی (۱۳۹۶). مفهوم‌پردازی ظرفیت خط‌مشی عمومی انقلاب اسلامی ایران در اندیشه مقام معظم رهبری. فصلنامه مدیریت اسلامی. سال ۲۵، شماره ۱، ۳۳-۱۵.
- خسرو پناه، عبدالحسین (۱۳۹۴). روش‌شناسی علوم اجتماعی. تهران: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران.
- دباغ، سروش، نفری، ندا (۱۳۸۸). تبیین مفهوم خوبی در حکمرانی خوب. مدیریت دولتی، سال ۱، شماره ۳، ۱۸-۳.
- شریف‌زاده، فتاح، قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۲). حکمرانی خوب و نقش دولت، فرهنگ مدیریت، سال ۱، شماره ۲، ۱۰۹-۹۳.
- عابدی‌جعفری، حسن، تسلیمی، محمدسعید، فقیهی، ابوالحسن، شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، دوفصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، سال ۵، شماره ۲، ۱۹۸-۱۵۱.
- کرسول، جان (۱۳۹۱). پویای کیفی و طرح پژوهش: انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده‌بنیاد، قوم‌نگاری، مطالعه موردی). ترجمه حسن دانائی‌فرد، تهران: انتشارات اشراقی.

- محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش ۱ (منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی). تهران: جامعه‌شناسان.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش ۲، (مراحل و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی). تهران: جامعه‌شناسان.
- مؤسسه فرهنگی ایمان جهادی (۱۳۹۳). طرح ملی اندیشه اسلامی در قرآن: سلسله جلسات استاد سید علی حسینی خامنه‌ای مشهد مقدس مسجد امام حسن مجتبی. تهران: مؤسسه فرهنگی ایمان جهادی.
- میدری، احمد (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر نظریه حکمرانی خوب. رفاه اجتماعی، سال ۶، شماره ۲۲: ۲۶۱-۲۸۶.
- میدری، احمد، خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). حکمرانی خوب، بنیان توسعه. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- میرزایی‌اهرنجانی، حسن (۱۳۸۶). مبانی فلسفی تئوری سازمان. تهران: سمت.

- Bevir, M. (2007). *Encyclopedia of governance*. California: Sage Publications.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Virginia: Sage Braun.
- Braun, V., & Clarke, C. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. London: Edward Arnold.
- Chang, H. (2003). *Kicking away the ladder; development strategy in historical perspective*. London: Anthem Press.
- Charmaz, K. (2000). Grounded theory: Objectivist and constructivist methods, In N, K, Denzin & Y, S, Lincoln (Eds,) *Handbook of Qualitative research*, , Thousand Oaks, Ca: Sage Publications Ltd.
- Charmaz, K. (2006). *Grounding Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: Sage Publications Ltd.
- Davis, M. A. P. (1994). A multicriteria decision model application for managing group decisions, *The Journal of the Operational Research Society*, 45(1), 47-58.
- Edelenbos, J., & Meerkerk, I. V. (2016). Introduction: Three reflecting perspectives on interactive governance. In J. Edelenbos, & I. V. Meerkerk, *Critical Reflections on Interactive Governance: Self-Organization and Participation in Public Governance*. Cheltenham: Edward Elgar.

- Fukuda-Parr, S., & Ponzio, R. (2002). Governance: Past, present, future setting the governance agenda for the Millennium Declaration. *Political Science*, 34 (12), 45-75.
- Fukuyama, F. (2013). What is governance?. *CGD Working Paper*, 314. Washington, DC: Center for Global Development.
- Holloway, I. & Les, T. (2003). The status of method: Flexibility, consistency and coherence. *Qualitative Research*. 3(3): 345-357.
- Howlett, M. (2011). *Designing Public Policies: Principles and Instruments*. London: Routledge.
- Hsu, T. H., & Yang, T. H., (2000). Application of fuzzy analytic hierarchy process in the selection of advertising media. *Journal of Management and Systems*, 7(1), 583-99,
- Huther, J. & Anwar S. (2000). Anti-corruption policies and programs: A framework for evaluation, *Policy Research Working Paper*. Washington: World Bank.
- Jessop, B. (2002). Governance, governance failure and meta-governance. In H. Heinelt, *Participatory governance in multi-level context: concepts and experience*. Opladen: Leske and Budrich.
- Kaufmann, D. (2005). Myths and realities of governance and corruption. *Social Science Research Network*. Access at : <https://papers.ssrn.com/abstract=829244>
- King, N., & Horrocks, C. (2010). *Interviews in qualitative research*. Los Angeles: SAGE
- Kooiman, J. (1999). Social-political governance: overview, reflections and design.. *International Journal of Research and Theory*, 1(1), 67-92.
- Kooiman, J., & Jentoft, S. (2009). Meta-governance: Values, norms and Principles, and the making of hard choices. *Public Administration*, 87(4), 818–836.
- Laurence E. Lynn, J. (2010). *Governance, foundations of public administration*. The Hague : Eleven International Publishing.
- Meuleman, L. (2008). *Public management and the meta governance of hierarchies, networks and markets: The feasibility of designing and managing governance style combinations*. New York : Springer.
- Mikhailov, L. (2003). Deriving priorities from fuzzy pairwise comparison judgement. *Fuzzy Sets and Systems*. 134(3). 365-385.
- Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, Calif. : Sage.
- Peters, B. G., & Pierre, J. (2016). *Comparative governance: Rediscovering the functional dimension of governing*. New York : Cambridge University Press.
- Pierre, J., & Peters, B. G. (2020). *Governance, politics and the state*. London: Red Globe Press.

- Pollitt, C., & Hupe, P. (2011). Talking about government: The role of magic concepts. *Public Management Review*, 13(5), 641–658.
- Pourezzat, A. A., Mollae, A., & Firouzabadi, M. (2008). Building the future: Undertaking proactive strategy for national outlook. *Futures*, 40(10), 887-892.
- Rhodes, R. A. W. (1996). The new governance: Governing without government. *Political Studies*, 44(4), 652–667.
- Rhodes, R.A.W. (2007). Understanding governance. *Ten Years On Organization Studies*, 28(8). 1243-1264.
- Sørensen, E., & Torfing, J. (2018). Governance on a bumpy road from enfant terrible to mature paradigm. *Critical Policy Studies*, 12(3), 350–359.
- Stirling, A. J. (2001). Thematic networks: An analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3). 385-405.
- Stoker, G. (2018). Governance as theory: five propositions. *International Social Science Journal*, 68(1), 15–24.